

ПОДІЇ. ЗАХОДИ. ПРЕЗЕНТАЦІЇ

Медіа-освіта: українська перспектива

Микола СЛЮСАРЕВСЬКИЙ,

кандидат психологічних наук, член-кореспондент НАПН України, директор Інституту соціальної та політичної психології НАПН України,

Любов НАЙДЬОНОВА,

кандидат психологічних наук, заступник директора з наукової роботи Інституту соціальної та політичної психології НАПН України

Нещодавно на засіданні Президії Національної академії педагогічних наук України було розглянуто Концепцію впровадження медіа-освіти в Україні. Нагальність впровадження медіа-освіти і небайдужість суспільства до негативних інформаційних впливів на дітей та підлітків – проблема, яка потребує оптимального розв'язання на загальнодержавному рівні.

У сучасному світі стрімко розвиваються інформаційно-комунікаційні технології та системи мас-медіа, що вимагає цілеспрямованої підготовки особистості до вмілого і безпечного користування ними. Про актуальність цієї проблеми свідчить уже те, що на взаємодію з різноманітними медіа (преса, радіо, кіно, телебачення, Інтернет) припадає дедалі більше вільного часу громадян України.

За даними всеукраїнського моніторингу рівня медіа-культури населення, що здійснює Інститут соціальної та політичної психології НАПН України з 2007 р., найпоширенішим способом проведення вільного часу серед усіх вікових категорій є перегляд телепередач. При цьому майже кожен третій старшокласник і кожен п'ятий студент щодня дивиться телевізор від двох до п'яти годин і більше, тоді як оптимальним часом перебування глядача перед телевізором прийнято вважати не більш як дві години на добу. Невпинно зростає також частка молоді, яка користується інтернет-послугами: за останні три роки серед учнів старших класів вона збільшилась із 48 до 70%, а серед студентів – із 62

до 83%. Для сучасних молодих людей Інтернет фактично став як інфраструктурою навчання, так і головним засобом задоволення потреби в розвагах, спілкуванні, творчості.

Однак інформаційна поведінка молоді при цьому є здебільшого безсистемною, непланованою, «усеїдною». Наприклад, лише 15% старшокласників і 7% студентів планують, що вони дивитимуться, коли вмикають телевізор. Кожен четвертий учень і кожен третій студент, користуючись Інтернетом, просто блукає по мережі. Молодь у своїй медіа-практиці значною мірою ізольована від впливу й досвіду дорослих: лише 5% студентів і 7% учнів обирають медіа-продукцію за порадою батьків, близьких, рідних.

Медіа потужно впливають на освіту молодого покоління, часто перетворюючись на провідний чинник його соціалізації, стихійного соціального навчання. Протестувати проти цього – марна справа, це об'єктивний процес. Але не можна не зважати й на те, що медійний вплив, принаймні в його соціалізаційному аспекті, є доволі суперечливим. Розмаїття засобів масової комунікації, доступних дітям і молоді, несе разом з новими можливостями й нові загрози, адже конкуренція на інформаційному ринку спонукає їх вдаватися часом до згубних для суспільства кроків, підлаштовуватися під невибагливого споживача, маніпулювати свідомістю заради досягнення політичних, економічних чи інших цілей. Як наслідок, під впливом споживання неякісної медіа-продукції спотворюються уявлення молоді про світ, норми і моральні основи взаємодії людей, розвиваються різні форми медіа-залежності, завдаючи шкоди здоров'ю та розвитку особистості, руйнується імунітет до соціально шкідливої інформації.

Усе зазначене зумовлює гостру потребу в охопленні молоді спеціально організованою **медіа-освітою**, яку справедливо вважають у світі ефективним засобом запобігання медіа-насилству та медіа-маніпуляціям, утечі людини від реальності, поширенню медіа-залежностей.

Головні завдання медіа-освіти визначено в документах ЮНЕСКО, що свідчить про важливість розв'язання цієї проблеми. У багатьох країнах світу вже давно відбувається процес перетворення медіа-освіти на дієвий інститут громадянського суспільства, чинник гарантування конкурентоспроможності економіки, основу захисту від експансії ризиків масової культури. Так, у Канаді медіа-освітній курс уперше введено до програми навчання для 11-го класу ще з 1959 р., на початку 1960-х років після широкомасштабного

експерименту медіа-програму запроваджено в школах Франції; протягом 1990-х років здійснено масове впровадження медіа-освіти до національних навчальних планів Англії. Такі самі кроки роблять й інші країни на всіх континентах, зокрема й на пострадянських теренах. Показовим у цьому плані, наприклад, є те, що з 2002 р. розпочато підготовку фахівців зі спеціалізації «Медіа-освіта» у Російській Федерації.

На жаль, в Україні медіа-освіта досі залишається фрагментарною і здійснюється переважно стихійно з ініціативи ентузіастів, педагогів-новаторів, за явного браку інтеграції цих зусиль в ефективну медіа-освітню систему. Тож зрозуміло, що треба невідкладно виправляти становище. На це й націлено розроблену в Інституті соціальної та політичної психології НАПН України **Концепцію впровадження медіа-освіти в Україні**, яку затверджено на засіданні Президії НАПН України.

Головною метою, яку проголошує концепція, є сприяння повсюдній розбудові ефективної системи медіа-освіти заради всебічної підготовки дітей і молоді до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою засобів масової комунікації, формування в них медіа-культури відповідно до їхніх вікових та індивідуальних особливостей. При цьому потрібно наголосити, що ідею започаткування в школі занять із медіа-освіти активно підтримує більшість громадян України. За даними всеукраїнських репрезентативних опитувань, 57% дорослого населення позитивно ставляться до того, щоб у школі навчали дітей культури перегляду телепередач, користування Інтернетом, а серед учителів таку думку поділяють понад 77% опитаних. Це створює сприятливі соціально-психологічні передумови для реалізації цієї концепції.

Визначений у ній план дій охоплює всі ланки системи неперервної освіти, а саме: дошкільну освіту, шкільну, позашкільну та вищу освіту, освіту дорослих, а також освіту засобами мас-медіа. Упровадження медіа-освіти передбачається здійснювати **трьома етапами**. Коротко окреслимо їх основний зміст.

I. Експериментальний етап (2010–2013 роки):

- організація всеукраїнського експерименту з упровадження медіа-освіти в загальноосвітніх закладах у вигляді курсу медіа-культури для старшокласників;

- розроблення навчальних програм та організація експерименту з підготовки медіа-педагогів і медіа-психологів на базі вищих навчальних закладів та закладів системи післядипломної педагогічної освіти для забезпечення масштабності експерименту з упровадження медіа-освіти в шкільну практику;

- координація зусиль науковців та педагогів-ініціаторів з метою експериментального розширення медіа-освітньої практики впродовж дошкільної освіти, всього періоду шкільного навчання, позашкільної освіти та освіти дорослих.

II. Етап поступового укорінення медіа-освіти та стандартизації вимог (2014–2016 роки):

- організація широкого громадського обговорення результатів експериментального впровадження медіа-освіти в педагогічну практику, врахування виявлених ризиків і ресурсів;

- розроблення та затвердження державних стандартів фахової підготовки медіа-педагогів, що встановлюють вимоги до її змісту, обсягу та якості;

- започаткування масової підготовки медіа-педагогів у вищих навчальних закладах та закладах післядипломної педагогічної освіти;

- підготовка інформаційно-методичних матеріалів, програмного інформаційно-комунікаційного забезпечення, відеотек, фонотек, інформаційних баз шкільних бібліотек;

- запровадження інтегрованої медіа-освіти в початковій та основній школі, факультативних медіа-освітніх курсів, активізація роботи шкільних медіа-освітніх студій різного профілю, гурткової роботи;

- розроблення та апробація варіантів курсу медіа-культури для старшокласників з урахуванням профільного навчання;

- поширення позашкільної медіа-освітньої практики;

- організація систематичного підвищення кваліфікації педагогічних кадрів з питань викладання курсів медіа-культури.

III. Етап подальшого розвитку медіа-освіти та завершення її масового впровадження (2017–2020 роки):

- науково-методичне та організаційне забезпечення процесу масового впровадження медіа-освіти в дошкільних закладах, ЗНЗ та ПТНЗ на основі аналізу практичних проблем, обміну досвідом, здійснення відповідного психолого-педагогічного супроводу;

- введення медіа-освітньої складової в навчальні програми вищої школи з гуманітарної підготовки фахівців усіх профілів;

- розвиток матеріально-технічної бази всіх ланок медіа-освіти, оснащення медіа-педагогів передовими інформаційно-комунікаційними технологіями;

- активізація співпраці освітян з медіа-виробниками для подальшого розширення практики медіа-освіти;

- розроблення прикладних науково-дослідних тем з питань підвищення ефективності медіа-освіти для забезпечення належного наукового супроводу її впровадження.

Учені переконані, що зазначений комплекс заходів, у разі його послідовного здійснення, дасть змогу подолати розрив у рівнях медіа-культури населення нашої та європейських держав, що сприятиме євроінтеграції України, економічному зростанню, підвищенню рівня психологічного благополуччя молоді в умовах інформаційного суспільства.

Текст Концепції впровадження медіа-освіти в Україні розміщений на сайті Інституту соціальної та політичної психології НАПН України за адресою: www.ispp.org.ua.